

Seminář 26. 4. 2007 – Foucault a strukturalismus

Foucaultova reakce na Sartrovu kritiku

„Odmítnutí dějin“:

„Tohle mi nevytkl žádný historik. Pro filozofy existuje cosi jako mýtus dějin. Víte, oni toho o jiných oborech, než je ten jejich, většinou moc nevědí. Mají svou speciální představu o matematice, o biologii, no, a o dějinách také. Dějiny jsou pro filozofy jakási veliká a širá kontinuita, v níž se svoboda jedinců prolíná s ekonomickými a sociálními danostmi. Stačí se dotknout některého z těchto velkých témat, kontinuity, otázky skutečného uplatnění lidské svobody, vztahu mezi svobodou jedince a sociálními danostmi, dotknout se jednoho z těchto tří mýtů, a stateční obránci hned začnou křičet, že znásilňujete nebo vraždíte dějiny. Lidé tak významní jako Marc Bloch nebo Lucien Febvre a jiní, angličtí historikové ve skutečnosti s tímhle mýtem dějin už hezky dávno skoncovali. Jejich pojetí dějin je úplně jiné, takže pokud mě někdo obviňuje, že jsem ten mýtus, ten filozofický mýtus Dějin zabil, mohu si jen přát, aby to byla pravda. Přesně to jsem chtěl, zabít ten mýtus, ne dějiny jako takové. Dějiny zabít nelze, ale zabít Dějiny filosofů, to ano, to bych rád.“

Definice strukturalismu:

„Pokud se zeptáte těch, kteří jsou označováni za strukturalisty (Lévi-Strauss, Lacan, Althusser, či lingvisté), odpověděli by, že mají společného velmi málo nebo dokonce nic. Strukturalismus je kategorií, která existuje pro druhé, pro ty, kteří strukturalisty nejsou. Pouze z vnějšího pohledu můžeme říci, že ten či onen je strukturalistou. Otázku co je strukturalismus je třeba položit Sartrovi, poněvadž se domnívá, že strukturalisté tvoří koherentní skupinu (Lévi-Strauss, Althusser, Dumézil, Lacan a já), skupinu, která je v jistém smyslu jednotná. Ovšem zdůrazňuji, že tuto jednotu my sami nepociťujeme.“

(„Foucault répond à Sartre“, *La Quinzaine littéraire*, n° 46, mars 1968, str. 20-22)

„Strukturalismus bez struktur“ (J. Piaget)

„/.../ Následnost epistém se stává úplně nepochopitelnou, a to celkem úmyslně. Zdá se, že Foucault cítí při tom jisté zadostiučinění. Sukcesivní epistémy se skutečně nedají dedukovat jedny z druhých, a to ani formálně, ani dialekticky, a nevyplývají jedny z druhých nijakou filiací, ani genetickou, ani historickou. Jinak řečeno, posledním slovem "archeologie" rozumu je, že rozum se mění bez důvodu a že jeho struktury se objevují a mizí prostřednictvím náhodných mutací a okamžitých emergencí způsobem, který se uplatňoval v úvahách biologů před vznikem současného kybernetického strukturalismu.

Není tedy nadsázka, když se Foucaultův strukturalismus kvalifikuje jako strukturalismus bez struktur. Ze statického strukturalismu si ponechal všechny negativní aspekty: devaluaci historie a geneze, pohrdání funkcemi a - v míře, která zatím nemá obdoby – negaci samotného subjektu, protože člověk brzy zmizí. Co se týče pozitivní aspektů, jeho struktury jsou pouze zobrazující schémata, a ne systémy transformací, které se nevyhnutelně zachovávají prostřednictvím své samoregulace. /.../“

(Jean Piaget, *La Structuralisme*, Paris 1968, slovenský překlad M. Zigo, Bratislava 1971, str. 125)